

رای تشکیل امت واحده قرآن کریم در فلسفه عبادات و انجام فرایض، همواره مسأله وحدت و یگانگی را محور اصلی و اعتقاد به توحید و توحید کلمه را ضرورت حیات سالم زندگی اجتماعی می‌داند، به طوری که اکثریت عبادات و احکام اسلام جنبه اجتماعی و گرایش به سوی جامعه و جماعت دارد و کمتر عبادتی است که رهنمودها و زمینه‌های تحقق جامعه عدالت گستر اسلام را در مضمون و محتوای خویش مطرح نکند. آیات و روایات حج، نماز جمعه و جماعت، خمس و زکات و دیگر عبادات و فرایض اسلامی مشحون از یک هماهنگی و حرکت جمعی در جامعه اسلامی است که زمینه‌های تجردگرایی و تفرقه را نابود کرده و گرایش‌های گروهی و ملی در وحدت جامعه را فراهم ساخته است، به طوری که حتی در بیان جملات و کلمات و واژه‌های آیات، صیغه جمع و کثرت بر صیغه مفرد ترجیح داده شده است.

اصولاً بینش جهانی اسلام و مدنی‌الطبع بودن خلقت انسان در اساس آفرینش، بهترین الگو و چهارچوب وحدت‌گرای و اشتراک‌مسابی در امور مسلمان است. قرآن کریم در صیغه دعوت عام و جهانی مردم به سوی کعبه معشوق و کانون امنیت و وحدت مسلمان می‌فرماید: «وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ»³ ای پیامبر جهانی اسلام، دعوت و ندای فراگیر فراخوانی همه مردم جهان را به سوی مناسک عبادی، سیاسی و فرهنگی حج به گوش جهانیان برسان که کلّ ناس باید در این اجتماع حاضر شوند. راهکارهای عملی وحدت مسلمان در حج می‌تواند مصادیق بارز و ملموسی داشته باشد که بنابر ضرورت عینی و کاربردی بودن مناسک حج، به موارد اصلی آن اشاره می‌کنیم: 1 - وحدت عقیدتی، فکری و جهانی مسلمان، در مقابل جبهه کفر و استکبار جهانی بهترین الگوی مبارزه برای نابودی شرک، بت پرستی و طاغوت ستیزی است؛ زیرا قرآن کریم جدال حق و باطل را یک سنت جاودانه تاریخ بشری دانسته و پیروزی حزب الله بر حزب الشیطان و حاکمیت الله بر طاغوت را قلّه پیروزی و فتح نهایی می‌داند. 2 - وحدت اجتماعی، سیاسی و بین‌المللی جهان اسلام در مقابل بلوک تک قطبی نظام نوین جهانی و تشکیل امت واحده جهانی اسلام در چهارچوب آیات قرآن کریم: «كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً»⁴ «فَإِنْ حَزَبَ اللَّهُ هُمْ الْغَالِيُونَ»⁵ «قَمَنَ يَكْفُرُ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنُ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ...»⁶ بنابراین، جدال و مبارزه سیاسی بدون تشکیلات منسجم و ارتباطات منطقی میان کشورهای اسلامی و تنظیم روابط بین‌المللی در چهارچوب «کنفرانس جهان اسلام» و سایر نهادهای حقوقی و بین‌المللی که باید ایجاد و گسترش یابد، امکان پذیر نیست؛ همانطوری که تاریخ اسلام بیانگر این ضرورت است و پیامبر اکرم(صلی الله علیه وآله) در بدو هجرت و استقرار در مدینه با تدوین قانون اساسی مدینه و بنیاد اولین حکومت اسلامی در مقابل حاکمیت کفر، شرک و نفاق نهادهای اساسی را تأسیس نمود و در طول ده سال حکومت اسلامی به پیروزی‌های بزرگ همچون «فتح مکه» نائل شد. 3 - وحدت اقتصادی، تجاری و بازرگانی، یکی دیگر از ابعاد عملی و راهکارهای عینی حج ابراهیمی است. اصولاً تأمین معاش و امنیت حیات و سلامتی جامعه اسلامی مرهون تولید کالا و خدمات مورد نیاز مردم است و تأمین ضروریات مصرف و رفع نیازهای مادی مقدمه رشد فکری و تعالی روحی است، به طوری که همواره این واقعیت را باید پذیرفت که «عقل سالم در بدن سالم است» و طبق روایت پیامبر خدا(صلی الله علیه وآله) که فرمودند: «مَنْ لَا مَعَاشَ لَهُ لَا مَعَادَ لَهُ» «كَادَ الْفَقْرُ أَنْ يَكُونَ كُفْرًا» بنابراین، ضرورت رفع نیازهای اقتصادی و تأمین کالا و خدمات اساسی جامعه اسلامی یک واقعیت انکارناپذیر است که در آیات و روایات اسلامی بدان تأکید و سفارش شده است و اکنون با توجه به گسترش حجم جمعیت و رشد بالای نرخ جمعیت در کشورهای اسلامی و عدم توانایی تولید کالا و خدمات مورد نیاز جامعه در هر کشور، سلطه مبادلات تجاری و بازرگانی بر جامعه جهانی سایه افکنده است و همه کشورها، بنا بر ضرورت، در امر صادرات و واردات، مشغول مبادله کالا و خدمات می‌باشند. اما آنچه نکته اصلی و حائز اهمیت در اینگونه روابط تجاری است، تعادل و تراز بازرگانی می‌باشد که باید مورد توجه و دقت نظر قرار گیرد. در این راستا می‌توان کشورهای جهان را به سه دسته تقسیم کرد و وضعیت کشورهای اسلامی را در این طبقه بندی مورد مطالعه قرار داد: الف - کشورهایی که میزان صادرات سالیانه آنها بر وارداتشان بیشتر است و مازاد تجارت خارجی دارند، و دارای تراز بازرگانی مثبت می‌باشند. ب - کشورهایی که در امر تجارت بین‌الملل، تعادل تجاری را با تساوی واردات با میزان صادرات به دست آورده‌اند و به اصطلاح تراز بازرگانی آنها تعادل را نشان می‌دهد. ج - کشورهایی که میزان واردات کالا و خدمات از میزان صادرات آنها کمتر بوده و همواره گرفتار تراز بازرگانی منفی هستند و کسری بودجه ارزی آنها گسترش می‌یابد. نکته جالب توجه این است که موقعیت کشورهای اسلامی متأسفانه در طبقه بندی «ج» قرار دارد و اکثریت قریب به اتفاق جوامع اسلامی دچار تراز بازرگانی منفی می‌باشند و این واقعیت تلخ را باید در ارتباطات بین‌المللی جهان اسلام، به ویژه در کنگره عظیم حج مورد مطالعه و بررسی عمیق قرار داد و راهکارهای علمی و عملی حل این مشکل باید از وحدت برنامه ریزی و آینده نگری در تخصیص بهینه منابع طبیعی ثروت و استفاده مطلوب از نیروی انسانی و تخصصی استوار گردد؛ زیرا پراکندگی و روزمرگی در امور اقتصادی، همواره خسارات جبران‌ناپذیری را همراه داشته است. در اینجا بهتر است این واقعیت را از کلام عمیق و دقیق تر حضرت علی(علیه السلام) مورد مطالعه قرار دهیم که درباره طبقه بندی کشورها و ملت‌های گوناگون فرموده‌اند: 1 - «احتج الي من شئت تكن اسيره»؛ «محتاج به هر کسی شدی اسیر او خواهی شد». 2 - «استغن عن من شئت تكن نظيره»؛ «بی‌نیاز از هر کسی باشی نظیر او خواهی شد». 3 - «احسن الي من شئت تكن اميره»؛ «بهرتر و برتر از هر کسی شوی امیر بر او خواهی شد». 7 طبق بیان حکمت انگیز و گهربار حضرت علی(علیه السلام)، جوامع اسلامی باید موقعیت خویش را کاملاً در جهان امروز درک کنند و با درک وضعیت خویش به مشکلات و ضعفهای ساختار اقتصادی، روابط بازرگانی و بین‌المللی آگاهی یابند و برای حل این مشکلات راهکارهای عملی را برنامه ریزی کنند، لذا در این زمینه با توجه به محدوده این تحقیق، به اصول کلّی این برنامه ریزی به طور خلاصه اشاره می‌کنیم: استراتژی کلّی برای نیل به سوی استقلال و خودکفایی در جهان اسلام، با توجه به تجربیات و مشاهدات عینی در قرن 15 هجری (20 میلادی)، باید بر ابعاد و عوامل زیر استوار شود: 1 - بازگشت به خویشتن و خودباوری، که ضرورت شناخت امکانات و استعدادها و خدادادی را به ارمغان می‌آورد و بهترین مصداق را قرآن کریم در این باره می‌فرماید: «وَتَسْوُونَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَلُونَ الْكِتَابَ...»⁸ «...تَسْأُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ...»⁹ 2 - درک عمیق و شناخت واقعی دشمن و استکبار جهانی و معرفی آن به جوامع اسلامی، که ضرورت مبارزه و جهاد در ابعاد گوناگون و از جمله در بُعد اقتصادی و تجاری را به همراه دارد؛ زیرا قرآن کریم فرموده است: «مبادا دشمن خود و خدا را

به جای دوست بگیرد که در این صورت به هلاکت می‌رسید و دشمن، شما را نابود می‌سازد.» متأسفانه این واقعیت تلخ را باید پذیرفت که بیشتر دولت‌های اسلامی، سلطه‌گران و استثمارگران بین‌المللی؛ به ویژه آمریکای جهانخوار را به جای دشمن غدار، بعنوان دوست و رفیق قافله عوضی گرفته‌اند و تاکنون به همین دلیل ضربه‌های جبران‌ناپذیری به ارکان سیاسی و اقتصادی و فرهنگی جامعه خویش وارد کرده‌اند؛ از جمله طبق آمار رسمی در مراکز آمار کشورهای عربی صادرکننده نفت، در یک سال میلادی (1998) به میزان 350 میلیارد دلار ضرر و زیان کاهش قیمت نفت داشته‌اند و اغلب کشورهای عربی منطقه خاورمیانه، دچار کسری بودجه دائمی می‌باشند. 3 - ایجاد و گسترش روابط اقتصادی، بازرگانی و بین‌المللی جهان اسلام بر اساس منافع متقابل و لغو قراردادهای بازرگانی و تجاری با بیگانگان، برای تقویت بازار مشترک میان کشورهای اسلامی و مبادلات تجاری متقابل بر اساس مزیت نسبی. 4 - تشکیل و گسترش بانک بین‌المللی اسلامی در مجموعه کشورهای عضو کنفرانس اسلامی در راستای جذب، تمرکز و هدایت ذخایر ارزی و اعتبارات مالی کشورهای اسلامی و عدم ذخیره‌سازی و سپرده‌گذاری در بانک‌های اروپا و آمریکا، که موجب تقویت سیستم بانکی بیگانگان و تضعیف شبکه بانکی در کشورهای اسلامی شده است. اصولاً همکاری‌های نزدیک و مداوم اقتصادی آنهم از نوع بلندمدت میان کشورهای اسلامی، بدون تغییر بنیادی در ساختار پولی، مالی و تجاری امکان‌پذیر نیست، لذا سلطه‌طویل‌مدت بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول به طور مستقیم، اقتصاد کشورهای عربی و اسلامی را تحت سلطه و نفوذ خود قرار داده و امکان فعالیت سرمایه‌گذاری مستقل و آزاد را نمی‌دهد و نجات از این سلطه، نیازمند سیستم بانکی مستقل می‌باشد.

5 - تشکیل و توسعه اتحادیه‌های منطقه‌ای در کشورهای اسلامی آفریقا، آسیا و خاورمیانه برای برنامه‌ریزی بلندمدت، به منظور هماهنگی و تبادل نظر کارشناسان اقتصادی و تنظیم و اجرای سیاست‌های اقتصادی نامناسب در مسائل مهم تجاری و بازرگانی به ویژه: تولید و صادرات نفت بر اساس حفظ منافع جامعه اسلامی در بلندمدت. - صادرات و مبادلات بازرگانی متقابل کشورهای اسلامی با حذف تعرفه‌های گمرکی. - نخریدن و وارد نکردن کالا و تکنولوژی از کشورهای غربی و بیگانه برای حفظ استقلال کشورهای اسلامی در مقابل سلطه بیگانگان. - همکاری و همفکری مداوم برای تولید و عرضه تکنولوژی در سطح مراکز علمی - تحقیقی و دانشگاه‌های کشورهای اسلامی، با توجه به سوابق علمی و تحقیقی جهان اسلام

تبیان